

Del socorro de los pobres

Joan Lluís Vives

València: Edició Facsímil, 1781

València: Hacer, 1992

El 1526 Joan Lluís Vives va publicar el tractat *De Subventione Pauperum sive de humanis necessitatibus* –traduït habitualment en castellà com *Del Socorro de los pobres*–, en el qual, des de la perspectiva del pensament humanista, plantejava un projecte d'administració de la pobresa adequat als nous conflictes i necessitats de les incipients societats capitalistes que, en els territoris més desenvolupats, fonamentalment urbans, s'anaven forjant. Quatre segles i mig després, quan els estudis de Treball Social havien esdevingut universitaris i s'estava desplegant el sistema de Serveis Socials, el text de Vives no tan sols es reeditarà diverses vegades, sinó que es convertirà en referència obligada en les històries de l'acció social. Dues mostres significatives són la que el 1985 impulsà l'Escuela de Asistentes Sociales de Pamplona per commemorar el seu vint-i-cinquè aniversari, la qual comptava amb un pròleg de Demetrio Casado, un dels especialistes de referència en Serveis Socials, i es justificava afirmant que era el primer treball sistemàtic sobre el que havia de ser l'assistència social, i l'edició en facsímil el 1991 del Ministerio de Asuntos Sociales.

És cert que resulta anacrònic voler-hi trobar un primer model de serveis socials, com alguns han insinuat, però Vi-

ves encarna millor que ningú un canvi transcendental en la concepció de les respostes a la pobresa que es donarà amb la (progressiva) fi del món medieval: l'inici de la responsabilitat pública. Davant dels efectes socials de l'incipient capitalisme comercial, la tradicional concepció de la caritat canalitzada institucionalment per l'Església resultava insuficient i inapropiada. No era capaç de contenir la mendicitat massiva que la proletarització capitalista estava engendrant, ni de contribuir a la formació d'un mercat de treball que respongués a les exigències de volum i cost del nou sistema. A més, la idealització, encara que sovint merament retòrica, de la pobresa i l'*ociositat* que comportava la defensa de l'almoïna, casaven malament amb una nova realitat que requeria una moral del benefici i la maximització de la utilització econòmica dels elements situats al marge de la divisió del treball. L'humanisme, expressió i legitimització d'aquest canvi d'època, va proveir la fonamentació ideològica per bastir una nova concepció de l'acció social basada en la prohibició de la mendicitat, l'obligació de treballar i l'intervencionisme dels poders públics. A les obres d'Erasme de Rotterdam i Thomas More trobem abundants reflexions i propostes sobre la pobresa i el seu govern que reflecteixen la preocupació de les noves elits per l'impacte potencialment desestabilitzador del pauperisme provocat per aquest primer capitalisme. Però serà Vives qui desen-

voluparà de manera més específica el tema.

Joan Lluís Vives va néixer el 1492 a València en el si d'una família de jueus conversos. L'antisemitisme institucional de la monarquia hispànica tindrà un paper clau en la seva trajectòria: des dels disset anys fins a la seva mort (1540) va viure fora del territori peninsular i la seva família patí tràgicament la persecució inquisitorial.

València era en aquella època una ciutat pròspera i cosmopolita, propícia a la influència renaixentista que venia d'Itàlia. Tanmateix, seran els seus estudis a la Sorbona i la seva activitat docent a Lovaina i Oxford els factors decisius en la configuració del seu pensament cristià humanista. Segurament Vives està en el cànon humanista un esglauó per sota d'Erasme i More, però això no ha de portar a devaluar la importància i influència de la seva obra, especialment tenint en compte que l'esperit de l'època obligava els intel·lectuals al coneixement de diversos àmbits, des de la psicologia a la pedagogia, des de la teologia a la filologia.

Però serà en el camp social on excel·lirà de manera especial. Defensor de la propietat privada contra el col·lectivisme anabaptista a *De communione rerum* (1535), a *De Subventionem Pauperum* partint de l'experiència de Bruges, la seva ciutat d'acollida, formula una

proposta d'organització d'un sistema d'assistència social destinat a desactivar la conflictivitat social mitjançant el control institucional i l'intervencionisme dels poders locals. En això, sens dubte, rau la seva profunda modernitat. En veure en l'Estat el necessari agent per intentar gestionar les desigualtats i contradiccions del desenvolupament econòmic capitalista. Una lliçó que els actuals fonamentalistes del mercat continuen, tràgicament per a tots, volent ignorar.

Jordi Sabater
Professor de la Facultat
d'Educació Social
i Treball Social Pere Tarrés – URL